

ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELŐ

Módosító javaslat

Kövér László,
az Országgyűlés elnöke részére

Helyben

Tisztelt Elnök Úr!

Az egyes házszabályi rendelkezésekről szóló 10/2014. (II. 24.) OGY határozat (a továbbiakban: Hhsz.) 40. § (1) bekezdése alapján „**A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény és az azzal összefüggő egyes törvények módosításáról**” szóló T/10525. számú törvényjavaslathoz az alábbi

módosító javaslatot

terjesztem elő.

A törvényjavaslat 1. mellékletében a Kötv. 2. melléklet II. pontjában foglalt táblázat a következő 16. ponttal egészül ki:

	(A)	B
	A nemzeti emlékhely megnevezése	A nemzeti emlékhely lehatárolása
16.	<u>Esztergom, Várhegy és Víziváros</u>	<u>A Főszékesegyház (Bazilika) épülete</u> <u>cím: Esztergom, 2500 Szent István tér 1.,</u> <u>a királyi palota maradványa és a vár épületei</u> <u>cím: Esztergom, 2500 Szent István tér 2., valamint</u> <u>az Érseki Palota épülete: a Prímási Levéltár, a Simor</u> <u>Érseki Könyvtár és a Keresztény Múzeum</u> <u>cím: Esztergom, 2500 Bercsényi utca 2.</u>

INDOKOLÁS

Esztergom, és azon belül is a Várhegy és a Víziváros a magyar történelem és a magyar katolikus egyház történetének kiemelkedő helyszíne. Mint első királyunk szülőhelye, majd koronázásának színhelye, mint hazánk első fővárosa, majd a koronázó érsek székvárosa, és mint a magyar katolikus egyház központja történelmünk legjelentősebb helyszínei közé tartozik. Így az esztergomi Várhegy és Víziváros méltán érdemes a Nemzeti Emlékhely kitüntető cím elnyerésére.

A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény értelmében nemzeti emlékhellyé nyilvánítható az a nemzet történelmében meghatározó jelentőséggel bíró helyszín, amely a magyar nemzet, illetve a magyar és az ország területén élő nemzetiségek összetartozását erősítő és identitásképző jellegénél fogva a nemzet önképében kiemelkedő fontossággal bír, továbbá amely országos jelentőségű állami megemlékezés színhelye lehet.

Az esztergomi Várhegy és Víziváros több szempontból is megfelel ezen feltételeknek, hiszen a Várhegy és a Víziváros kiemelkedő szerepet játszott a magyar történelemben, hangsúlyos szerepet kapott mind a magyarországi egyház történetében, mind világi, politikai történelmében.

Esztergom szerepe a magyar katolikus egyház történetében

Mivel István uralkodásának első éveiben Esztergom volt a királyság székhelye, itt alapította meg a magyar keresztény egyház központját is. A latin rítusú egyház feje az esztergomi érsek lett (1001-ben), székhelye pedig a Várhegyen álló Szent Adalbert titulusú templom. A templom első említése 1010-ből származik, azonban egyes kutatók szerint már az ezredforduló előtt, talán 998-ban alapították. A székesegyház első okleveles említése 1156-ból származik.

Ettől kezdve az esztergomi Várhegyen álló templom és érsekség volt a magyar egyház feje egészen 1520-as évekig, amikor a török veszély elől menekülve az érsek („esztergomi” titulusának fenntartása mellett) Nagyszombatra költözött.

A török korszakban az épület rommá vált, a városba csak Rudnay Sándor érsek rendeletére, 1820-ban költözött vissza az érsekség és a főkáptalan.

Ettől kezdve 1993-ig ismét az Esztergomban regnáló érsek lettek a magyar katolikus egyház irányítói.

1993-ban II. János Pál pápa 1993. május 31-i *Hungarorum gens* kezdetű apostoli konstitúciója nyomán a lekipásztori igényeknek megfelelően bekövetkezett egyházmegyei határrendezés után területe megváltozott, neve ekkor lett Esztergom-Budapesti Főegyházmegye, s az érsek ezen időpont óta Budán tartják székhelyüket.

Esztergom szerepe a koronázásokban

A királykoronázás, mint az egyik legjelentősebb egyházi szertartás, elméletileg Magyarország első főpapjának - azaz a mindenkori esztergomi érseknek - a joga és egyben kötelessége volt. Azonban a 12. században, a hatalomért folytatott küzdelmek során az esztergomi érsek többször megtagadta a király megkoronázását, ilyenkor „az esztergomi érsek minden jogának fenntartásával”, de a kalocsai érsek koronázott. Azonban 1191-ben III. Celesztin pápa megerősítette magyarországi joggyakorlatot, így ettől az időponttól már csak az számított törvényes uralkodónak, akit a mindenkori esztergomi érsek avatott be.

Esztergomnak még egy kapcsolata van a koronázási szertartásokkal: első királyunkat, Istvánt az esztergomi Várhegyen koronázták meg. Abban a palotában, melyet apja építtetett, s ahol ő

született. Később a koronázás helyszíne Székesfehérvár lett, egészen 1527-ig, amikor Pozsonyt nyilvánították ideiglenes fővárosnak.

Esztergom, mint az ország fővárosa

A fejedelmi, majd királyi palota:

Géza fejedelem a javuló nyugati kapcsolatainak és nyugati keresztény orientációjának köszönhetően Esztergomban, hegy északi oldalán építtette fel állandó rezidenciáját, mely nyugati mintára egy palotaépületből és a vele egybeépített Szt. István protomártír templomból állt, s valószínűleg összekapcsolódott az érseki palotával is. Ez az épület az, ahol megszületett fia, Vajk, aki a kereszttségben az István nevet kapta. I. (Szent) István ebben a palotában keresztelkedett meg, itt nevelkedett, valószínűleg itt is koronázták meg; gyakorlatilag ez az épület volt az első magyar királyi palota.

Bár a hivatalos rezidenciáját 1016-ban Székesfehérvárra költöztette, Esztergom, mind a vándorló udvartartás egyik székhelye, megmaradt királyi központnak.

A XI. század végén, talán Könyves Kálmán idején került sor a királyi udvar visszaköltözésére Esztergomba. Azonban ez nem járt új épületegyüttesek kialakításával: valószínűleg ugyanabban a palotában laktak, melynek alapjait még Géza fejedelem idején építettek.

III. Béla, és fia, Imre idején alakítják át a már évszázada álló déli épületegyüttest királyi palotának: az építkezések a XII. század nyolcvanas éveinek elején kezdődnek, de csak a századforduló után, Imre uralkodása alatt fejeződnek be: ekkor épül fel a ma ismert királyi palota, a nagyteremmel, a kápolnával és a lakótoronnyal.

1198-ban Imre véglegesen az új, déli palotába költözik, erre utal, hogy a régi, Géza-kori északi palotát adománylevelében az érsekségnek adományozza.

A tatárjárás után IV. Béla felhagyja esztergomi rezidenciáját, Budára költözteti udvarát. Ekkor egy újabb tatárjárástól féltve, a városi polgárokat felköltözteti a hegy északi részére, s plébániatemplomul nekik rendeli a Szt. István protomártír templomot. Hogy az érsekséget ne zavarják, a kiürült déli palotáját 1249-ben az érsekségnek adja, akik oda át is költöznek. Azonban a városi polgárok 6 év után visszaköltöznek a városba, így az északi palotaegyüttes kiürül, azt ismét az érsekség veszi használatba. Azonban a déli várrész is a kezükben marad, ezt az állapotot IV. Béla egy 1256. évi oklevélben szentesíti, az egész Várhegyet az érsekségnek adományozza. Ettől az időponttól kezdve Esztergom nem királyi székhely, hanem a magyar keresztény egyház székhelye, melynek központja a Várhegyen található.

Épületegyüttes a hegy déli oldalán

A hegy déli oldalán a XI. század elején egy különálló rezidencia épülhetett. Ami egy önálló, megerősített királyi udvarház lehetett, inkább erősség, de nem része a királyi udvarnak. Ez később más funkciót kapott, majd a XI. század végén várnak építették ki, még mindig függetlenül a hegy északi oldalán álló királyi palota együttestől. Ezt a várat építi ki a kor színvonalán álló palotának III. Béla és fia Imre. Ide költözik át a királyi udvar, majd 1256-tól véglegesen az érseki udvar. 1543 után az esztergomi bég palotája.

Esztergomi Várhegy, mint közigazgatási székhely

A XI. században a Várhegy hármas funkciót látott el. Az egyházi és világi kormányzat mellett közigazgatási funkciót is ellátott. A vár déli oldalán álló királyi udvarházba költözik a pilisi erdőispán székhelye valamikor a XI. század második felében, valószínűleg nem sokkal az 1079. évi első említése előtt. A XI. század végéig, a nagy építkezések beindulásáig tartották itt udvarukat az ispánok, majd amikor királyi palotává alakítják a területet, elköltöztek.

Esztergom, mint a magyar királyság védelmezője, mint végvár

A XVI. század első felében, a török expanziós törekvések megerősödésével Esztergom katonai szerepe megnőtt. Mivel abban az időben a nehéz ostromtechnikát leginkább csak vízen tudták szállítani, minden olyan vár, amely valamely nagy vízi utat ellenőrizte, kiemelt jelentőségű volt. Így vált Esztergom is kiemelt szerepűvé.

Különösen fontossá vált Buda 1541. évi elfoglalása után, amikor a törökök további nyugati irányú előretörését akadályozta. 1543-ban azonban Esztergomot is elfoglalták a törökök: ezután szerepe még jobban felértékelődött. Hiszen Buda ostromának előfeltétele volt Esztergom visszafoglalása, hiszen a törökök úgy tudták leginkább megakadályozni Buda ostromát, ha saját kezben tartották Esztergomot.

E fontos hadászati szerepe miatt több jelentős ostroma is volt: 1543 és 1685 között 7 alkalommal is ostromolták az erősséget, minek következtében a középkori épületek nagy része rommá vált.

Az Esztergomi Bazilika

Az esztergomi Várhegyen épült fel a Szent Adalbert Székesegyház helyén a Nagyboldogasszony és Szent Adalbert Főszékesegyház, a Bazilika 1822 és 1856 között. Ide került áthelyezésre a Bakócz –kápolna a XVI. században vörös márványból készült kápolna, hazánk egyetlen épségben megmaradt reneszánsz műemléke. Ünnepélyes felszentelésére Ferenc József császár és király jelenlétében, Liszt Ferenc erre az alkalomra komponált „Esztergomi miséjének” bemutatásával került sor. Az altemplom főpapi és kanonoki temetkezőhely, 25 évvel ezelőtt itt helyezték örök nyugalomra Mindszenty József bíboros hercegprímást.

Esztergomi Várhegy, mint a kultúra központja

Esztergomban Vitéz János érsek palotája mellé könyvtárat, csillagvizsgálót és függőkerteket készíttetett. Valamikor a XV. század második felében készült el a lakótorony Studiolójának falára a 4 sarkaltos erényt ábrázoló freskósorozat, melyek közül a Mértékletesség egész alakos freskója feltehetőleg Botticelli műve. Falainak ostromakor halt hősi halált Balassa Bálint, az Esztergomot ostromló páduai herceg seregében volt udvari zenész Claudio Monteverdi, aki az ostromtáborban több zeneszám mellett megírta Tankréd és Klorinda párviadala című madrigálját.

Az esztergomi Víziváros, régebbi nevén Érseki Víziváros

A Várhegy alatti, annak lábánál fekvő területeket foglalja magába. Víziváros képét az itt található egyházi épületek határozzák meg, mint az Érseki/Prímási Palota, amely az esztergomi érsekek rezidenciájának épült. Északi részében működik Magyarország legnagyobb egyházi gyűjteménye, a Keresztény Múzeum. Az érseki lakosztály és fogadótermek mellett helyet kapott benne a Simor Érseki Könyvtár, továbbá itt működik a Prímási Levéltár, mely a magyar történelem tán legismertebb oklevelét, II. András király Aranybullájának legkorábbi hiteles másolatát őrzi. Ugyanitt található az Aranybulla folytatását jelentő oklevél, az 1233-ban kiadott beregi egyezmény eredeti példánya is.

Budapest, 2016. május 12.

Dr. Völner Pál